



BSRB

Staða launafólks og efnahagsmála

Erindi Sigríðar Ingibjargar Ingadóttur hagfræðings BSRB á 47. þingi 2. október 2024

Launafólk axlaði ábyrgð og gerði hóflega kjarasamninga

Meginhækkanir í kjarasamningum

- **1. apríl 2024**
Laun hækkuðu um **3,25%** eða **23.750 kr.**
- **1. apríl 2025, 2026 og 2027**
Laun hækka um **3,5%** eða **23.750 kr.**

Markmið kjarasamninga

- Að stuðla að **minni verðbólgu og lækkun vaxta**
- **Auka kaupmátt**
- Skapa fyrirsjáanleika í efnahagslífinu, draga úr verðbólguvæntingum og styrkja samkeppnishæfni íslensks atvinnulífs

Forsendur kjarasamninga

September 2025

- Ársverðbólga í ágúst 2025 mælist ekki yfir **4,95%** eða 4,7% á tímabilinu mars – ágúst 2025
- Ríki og stveitarfélög standi við loforð í yfirlýsingu

September 2026

- Ársverðbólga í ágúst 2026 mælist ekki yfir **4,7%** eða 4,4% á tímabilinu mars – ágúst 2025

Aðkoma stjórnvalda skipti miklu máli

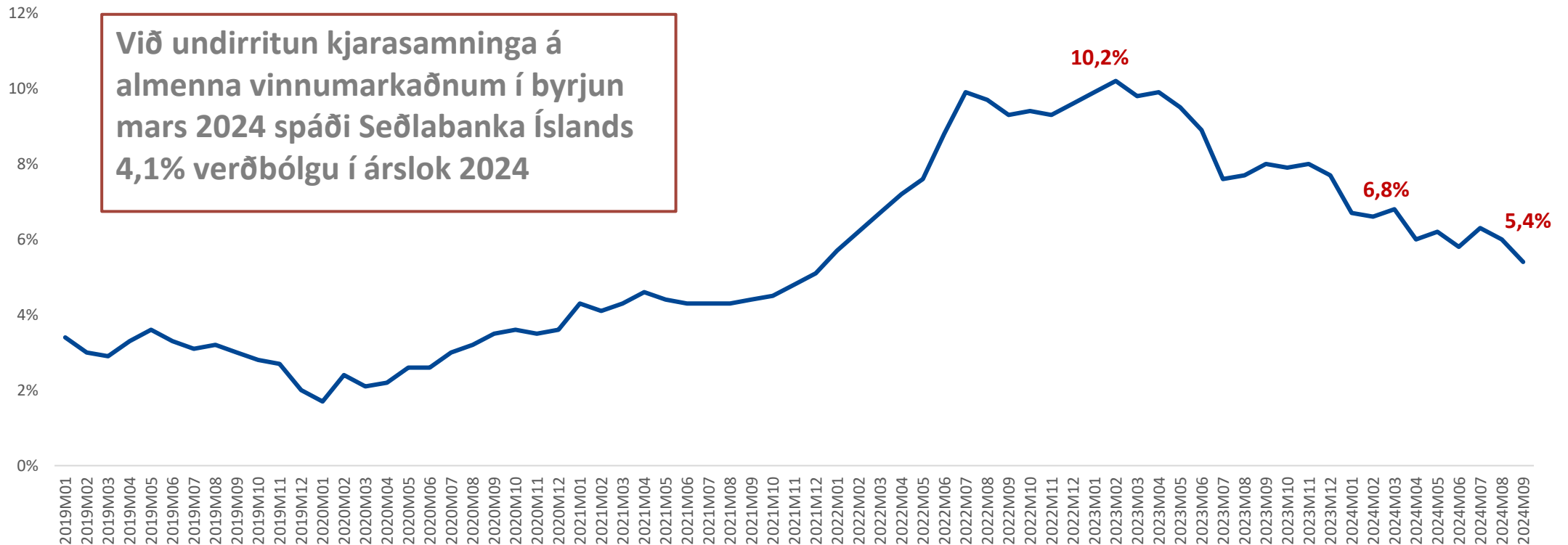
Barnafjölskyldur og jafnrétti

- **Barnabætur** hækkaðar og skerðingarmörk vegna tekna hækkuð
- **Hámarksgreiðslur í fæðingarorlofi** hækkaðar úr 600 þús í 900 þús í þremur skrefum
- **Gjaldfrjálssar skólamáltíðir**
- Vinna að því að **brúa bilið**
- Gerð **virðismatskerfis** gegn kynbundum launamun

Húsnæðismál

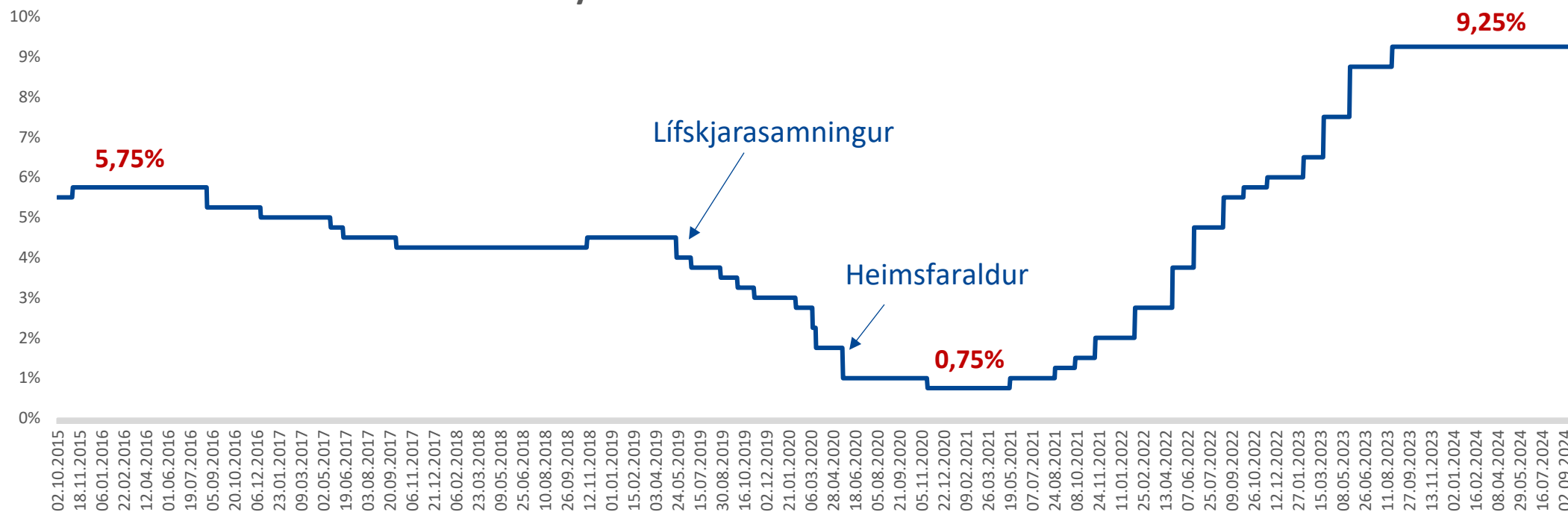
- **1.000 íbúðir** árlega á samningstímanum með opinberum stuðningi
 - Almennar íbúðir og hlutdeildarlán
- **Sérstakur vaxtastuðningur** árið 2024
- **Húsnæðisbætur til leigjenda** hækkaðar um 25% í júní 2024 og stuðningur aukinn við fjölmenn heimili

Verðbólga hefur síðan verið umfram væntingar en fer þó lækkandi

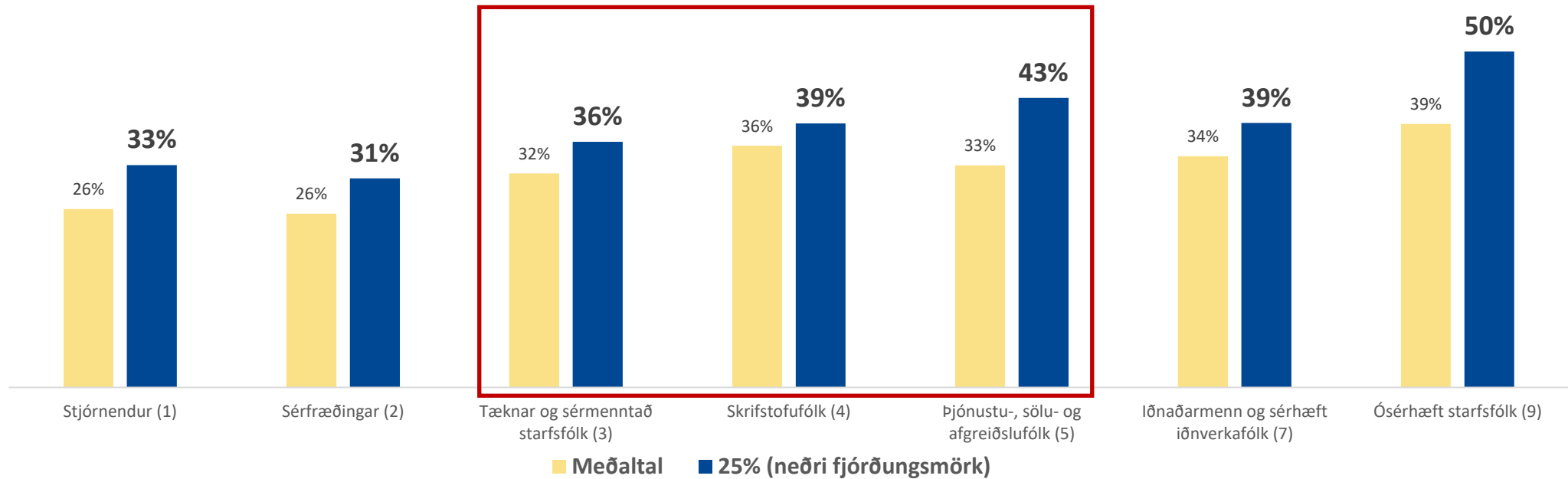


Og vextir hafa ekki lækkað enn

Stýrivextir Seðlabankans sl. 10 ár

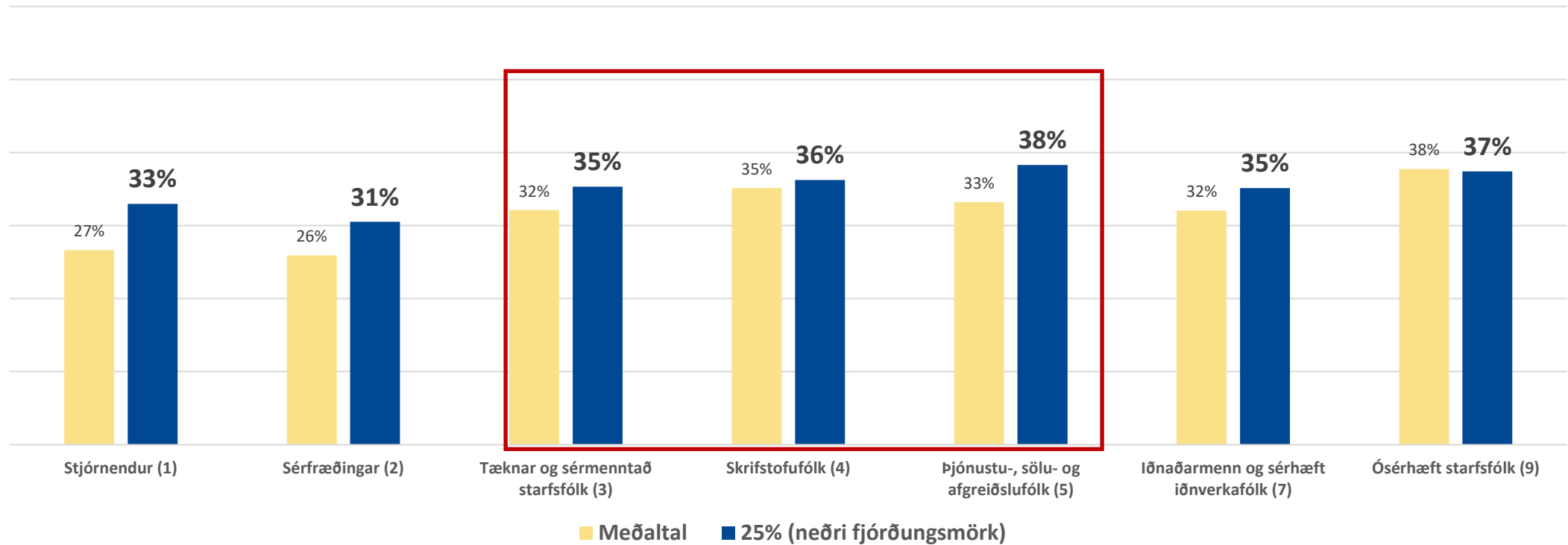


Á tímabilinu 2018-2023 hækkuðu lægri grunnlaun meira en hærri grunnlaun



Það sama á við um heildarlaunin

Hlutfallsleg hækkun 2018 -2023



En hvað er það sem drífur áfram verðbólguna?

- Ársverðbólga í september 2024 var **5,4%**
- Sá liður sem hafði hækkað mest var húsnæði sem vegur **28,2%** í vísitölunni

Ársbreyting á undirliðum vísitölu neysluverðs

September 2024

	Grunnvog	Ársbreyting
Vísitala neysluverðs	100,0%	5,4%
Matur og drykkjarvörur	15,0%	4,2%
Áfengi og tóbak	2,4%	3,8%
Föt og skór	3,9%	2,7%
Húsnæði, hiti og rafmagn	28,2%	12,9%
Húsgögn, heimilisbúnaður o.fl.	5,8%	0,5%
Heilsa	4,0%	7,1%
Ferðir og flutningar	15,9%	0,7%
Póstur og sími	1,7%	-3,8%
Tómstundir og menning	10,0%	3,9%
Menntun	1,1%	-11,8%
Hótel og veitingastaðir	5,4%	-0,1%
Aðrar vörur og þjónusta	6,6%	5,1%

Grunnvogir eru uppfærðar einu sinni á ári og bær ákvarða vægi í útreikningi á vísitölu neysluverðs. Hægt er að skoða frekara niðurbrot á undirliðum í töflunni: Undirvísitölur neysluverðs, grunnur 2008=100

Hagstofa Íslands

Dæmi um liði sem hækkuðu umfram verðlag milli ára

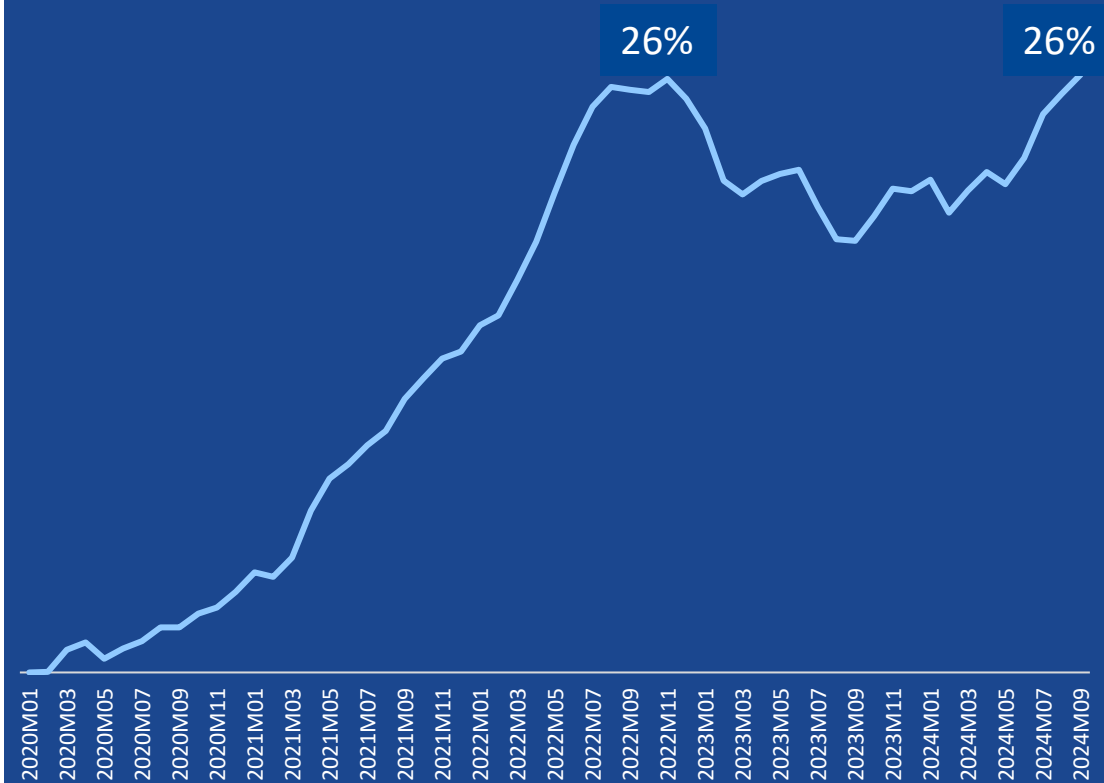
	12 mán	Áhrif í vísitölu
Vísitala neysluverðs	5,36%	
Sorphreinsun	17,10%	0,48%
Súkkulaði	17,00%	0,07%
Strætisvagnar	15,20%	0,08%
Appelsínur og fleiri nýir ávextir	15,14%	0,09%
Reiknuð húsaleiga (eigin notkun)	14,76%	18,83%
Rafmagn	13,74%	1,14%
Lambakjöt	12,82%	0,49%
Þjónusta sérfræðilækna	12,13%	0,65%
Stimpilgjöld og þinglýsingar	11,66%	0,21%
Pakkaferðir innanlands	11,61%	0,14%
Sveppir, rótarhnýði og laukar	11,57%	0,23%
Epli	11,43%	0,09%
Bílatryggingar	9,50%	1,33%
Íþróttaiðkun	9,30%	0,64%
Greidd húsaleiga (leigjendur)	9,25%	3,58%
Flutningar á vegum	8,76%	0,27%
Hiti	7,50%	2,05%
Tannlækningar	7,45%	1,12%
Leikhús og hljómléikar	7,30%	0,39%

Dæmi um liði sem lækkuðu milli ára

	12 mán	Áhrif í
Vísitala neysluverðs	5,36%	vísitölu
Mötuneyti	-32,35%	0,72%
Háskólar	-21,06%	0,68%
Símanotkun	-5,65%	0,42%
Internet tengingar	-5,40%	0,53%
Flugfargjöld til útlanda	-3,91%	1,82%
Bensín 95 okt.	-3,10%	2,53%
Pasta	-2,12%	0,07%
Blóm og pottaplöntur	-1,94%	0,38%
Bifhjól	-1,77%	0,11%
Tölvur	-1,31%	0,56%
Hveiti og mjög	-1,30%	0,10%
Tannkrem, sjampó og snyrtivörur	-1,07%	0,94%
Lítill rafmagnstæki	-0,95%	0,31%
Dísel	-0,92%	0,84%
Húsgögn og heimilisbúnaður	-0,91%	2,08%
Svínakjöt	-0,46%	0,12%
Stór heimilistæki	-0,46%	1,18%
Þurrkaðir ávextir og hnetur	-0,32%	0,19%

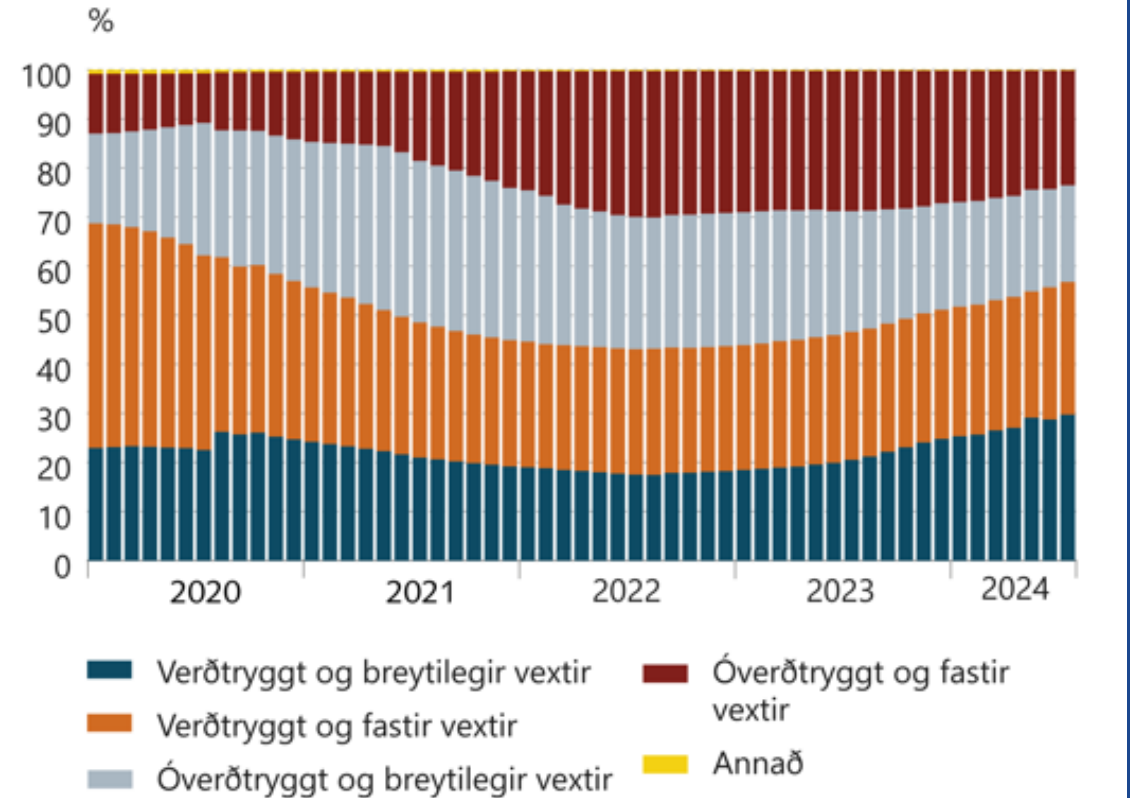
Húsnæðisverð hefur hækkað mikið

- Raunverð húsnæðis hefur hækkað um **26%** frá jan. 2020
 - Lágt vaxtastig
 - Hækkandi meðalráðstöfunartekjur
 - Mikil fólksfjölgun
 - Fleiri sem búa einir
 - Hamfarir í Grindavík
- Þau sem finna mest fyrir háu vaxtastigi eru þau sem voru að koma ný inn á húsnæðismarkað á síðustu árum – og þau sem vilja komast inn á markaðinn



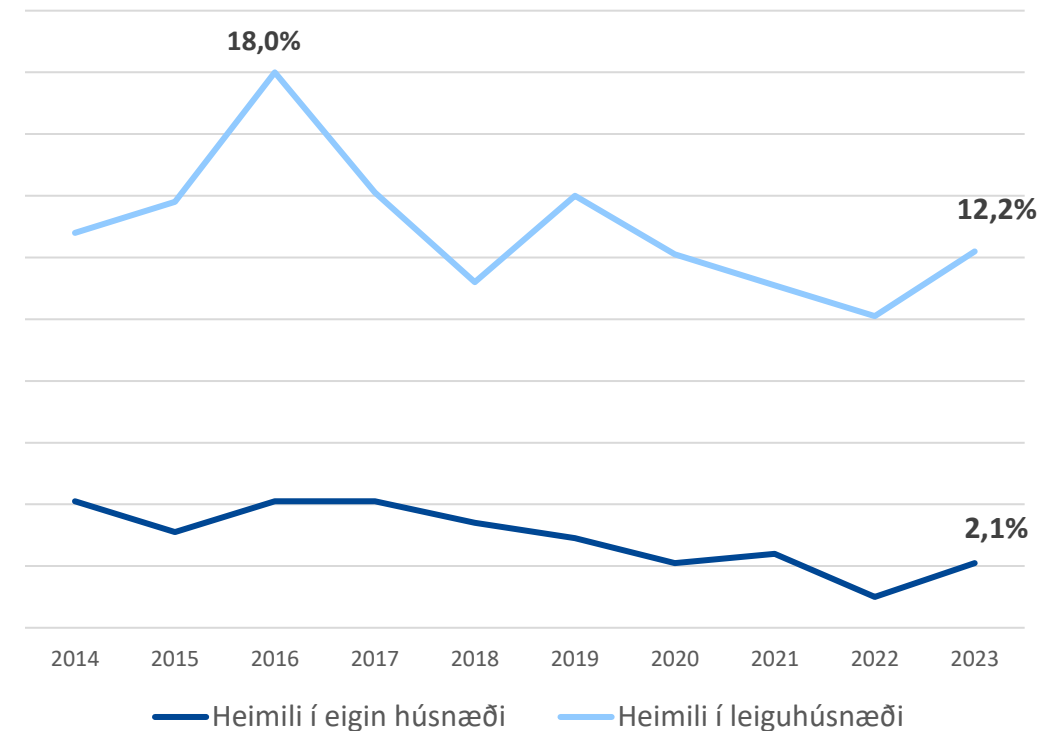
Heimilin og fasteignalán

- Um 60% allra húsnæðislána eru verðtryggð
- Vanskil eru enn lítil en vaxandi
- Verðhækkanir aftur áberandi síðustu mánuði
- Óvissa um þróunina á íbúðamarkaði



Leigjendur búa við þrengri fjárhagslega stöðu en eigendur

- Efnislegur skortur er meiri hjá leigjendum en eigendum
 - Væntanlega um vanmat að ræða
- Eftirspurn eftir leiguhúsnæði hefur aukist það sem af er þessu ári og leiguverð hækkað



Þau sem eiga erfiðast með að ná endum saman

- Samkvæmt könnununum Vörðu um stöðu launafólks mælist staða kvenna verri en karla á öllum heildarmælikvörðum
- Þeir hópar sem eru líklegastir til að vera með slæma fjárhagsstöðu eru:
 - Fatlað fólk
 - Einstæðir foreldrar
 - Fólk af erlendum uppruna
 - Einhleypir
- Þetta eru líka þeir hópar sem eru frekar á leigumarkaði en aðrir
- Vísbendingar eru um að staða barnafólks hafi versnað milli ára 2023-2024

Jöfnuður á Íslandi er meiri en víða en misskipting er svo sannarlega til staðar

Efsta tíundin, 25.358 manns, á **53%** af öllu eigin fé heimilanna. Hrein eign þeirra er meira en árleg landsframleiðsla Íslands

Eignirnar eru vanmetnar því verðbréf eru á ekki markaðsvirði og svo vantar hagnað einkahlutafélaga og eignarhaldsfélaga án atvinnustarfsemi. Eigið fé er því meiri en þessi mynd sýnir

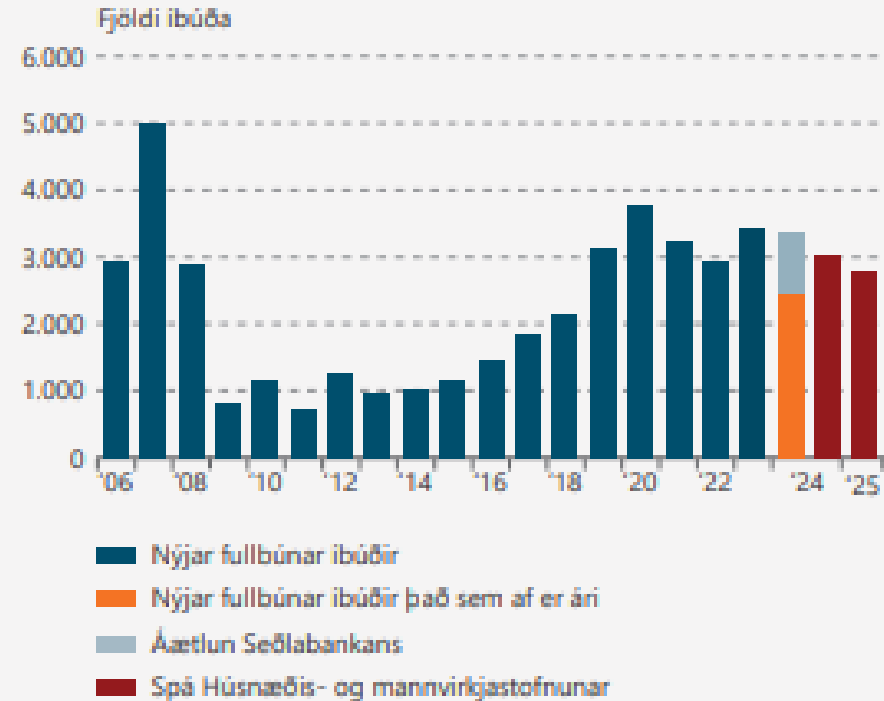


Hvað aðgerða þurfa stjórnvöld að grípa til?

- Liðka þarf fyrir frekari uppbyggingu húsnæðis
- Áætlarnir gerðu ráð fyrir 4.000 íbúðum árlega 2023 – 2027
 - Þ.a. 30% með stuðningi stjórnvalda og 5% félagslegt húsnæði
- Draga úr hvötum til kaupa á húsnæði til fjárfestingar og setja hömlur á útleigu til ferðamanna

Mynd I-25

Nýjar fullbúnar íbúðir á landinu öllu¹



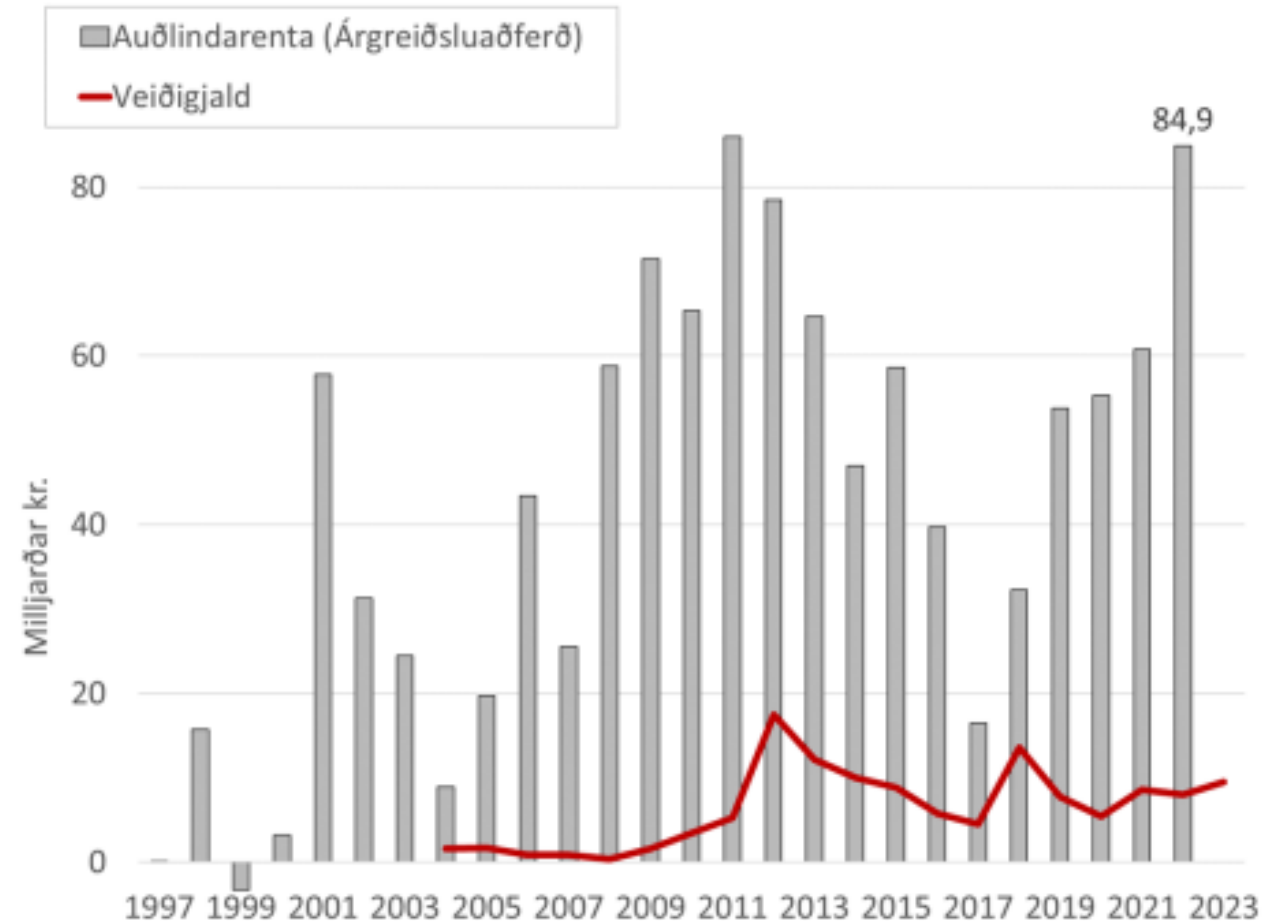
1. Fullbúnar íbúðir eru taldar sem íbúðir á mælstigi 7 og 8. Fjöldi fyrir árið 2024 í heild er metinn út frá fjölda íbúða sem lokið var við að byggja um miðjan september. Spá HMS eftir tölningu í mars sl.

Héimildir: Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Seðlabanki Íslands.

Skuldastöðu ríkissjóðs þarf að laga með öflun tekna

- Hækka auðlindagjöld á sjávarútveg og fiskeldi
- Jafna skattbyrði milli launatekna og fjármagnstekna
- Setja á stóreignaskatt
- Hækka bankaskatt
- Auka skattaeftirlit – hver króna skilar sér margfalt til baka

Auðlindarenta og veiðigjald (á verðlagi 2022)



Og hefja endurreisn almannaþjónustunnar

- Ríkissjóður er rekinn með halla vegna ófjármagnaðra skattalækkana frá árinu 2018
 - Stórra áfalla sem ekki voru fjármögnuð með nýjum tekjum
 - Þess vegna sæta mikilvægir málaflokkar stöðugu aðhaldi og niðurskurði
- Sýna þarf stórhug í uppbyggingu almannaðjónustunnar
 - Auka aðgengi að þjónustu óháð efnahag
 - Bæta mönnun til að draga úr álagi á starfsfólk
 - Öflug almannaðjónustu mikilvægt jöfnunartæki og grundvöllur velferðar